

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY



G•GLOBAL

Х Астана экономикалық форумы аясындағы
**«ӘЛЕУЕТТІ МҮМКІНДІКТЕР НЕГІЗІНДЕ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҰЛТТЫҚ
ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ БӘСЕКЕГЕ ҚАБІЛЕТТІЛІГІН АРТТЫРУ ЖӘНЕ
ӘРТАРАПТАНДЫРУЫН ЖЕДЕЛДЕТУ»**

жас ғалымдардың халықаралық ғылыми конференциясының

ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ

I БӨЛІМ

15 маусым 2017ж.

СБОРНИК ТРУДОВ

международной научной конференции молодых ученых

**«УСКОРЕНИЕ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ПОВЫШЕНИЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ
КАЗАХСТАНА НА ОСНОВЕ ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ»**

под эгидой X Астанинского экономического форума

ЧАСТЬ I

15 июня 2017г.

PROCEEDINGS

of the international scientific conference of young scholars

**«ACCELERATING DIVERSIFICATION AND IMPROVING THE
COMPETITIVENESS OF KAZAKHSTAN'S NATIONAL ECONOMY BASED
ON POTENTIAL OPPORTUNITIES»**

in the framework of the X Astana Economic Forum

PART I

15 June 2017

Астана, Қазақстан
Astana, Kazakhstan

УДК 330.(063)
ББК 65.01
Ә53

Редакционная коллегия:

Декан Экономического факультета д.э.н., профессор Макъш С.Б.,
Заместитель декана по научной работе, к.э.н., и.о. доцента Бакирбекова А.М.
Заведующий кафедрой «Экономика» к.э.н., и.о. профессора Рахметулина Ж.Б.
Заведующий кафедрой «Финансы» д.э.н., и.о. профессора Садвокасова К.Ж.
Заведующий кафедрой «Учет, аудит и анализ» к.э.н, доцент Алибекова Б.А.
Заведующий кафедрой «Менеджмент» д.э.н., профессор Толысбаев Б.С.
Заведующий кафедрой «Экономическая теория и антимонопольное регулирование» к.э.н., доцент Бабланов Т.К.
Заведующий кафедрой «Туризм» к.э.н., доцент Дуйсембаев А.А., к.э.н., и.о. доцента Мусина К.П.

Ә53 Әлеуетті мүмкіндіктер негізінде Қазақстанның ұлттық экономикасының бәсекеге қабілеттілігін арттыру және әртараптандыруын жеделдету: Жас ғалымдардың халық. ғыл. конф. еңбектер жинағы. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2017.

Ускорение диверсификации и повышение конкурентоспособности национальной экономики Казахстана на основе потенциальных возможностей: Сб. материалов межд. науч. конф. молодых ученых. – Астана: Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, 2017.

Proceedings of the international scientific conference of young scholars «Accelerating diversification and improving the competitiveness of Kazakhstan's national economy based on potential opportunities » Astana, L.N.Gumilyov Eurasian National University, 2017.

ISBN 978-996-31-870-2
ISBN 978-9965-31-869-6

Халықаралық ғылыми конференциясының еңбек жинағында әлеуетті мүмкіндіктер негізінде Қазақстанның ұлттық экономикасының бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату және әртараптандыру жеделдетудің және ел экономикасының бәсекеге қабілеттілігін жоғарылату мәселелері қарастырылған.

В сборнике материалов международной научной конференции рассмотрены актуальные вопросы диверсификации национальной экономики Казахстана на основе потенциальных возможностей.

The collection of materials in the international scientific conference considers important issues of Kazakhstan's national economy diversification based on potential opportunities and development of recommendations for improving the competitiveness of the country's economy.

ISBN 978-996-31-870-2
ISBN 978-9965-31-869-6

УДК 330.(063)

экономикалық дағдарыс нәтижесінде қалыптастқан ұлттық қаржыландырудың жоғары тарифтерінің кезеңінде жеңілдетілген стандарттар аса тартымды көрінеді.

Әдебиет:

1. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 28 ақпандағы № 234 «Бухгалтерлік есеп пен қаржылық есептілік туралы» Заңы // www.minfin.kz
2. «Ұлттық қаржылық есептілік стандартын бекіту туралы» Қазақстан Республикасының Қаржы министрінің 2013 жылғы 31 қаңтардағы № 50 Бұйрығы // www.minfin.kz.
3. Қаржылық есептіліктің халықаралық стандарттары // www.minfin.kz
4. Александр Д., Бриттон А., Иориссен Э. Международные стандарты финансовой отчетности: от теории к практике. – М.: Вершина, 2008. – 438 с.
5. Қазақстан Республикасының Кодексі 2015 жылғы 29 қазандағы № 375-V ҚРЗ.

ҰЙЫМНЫҢ БАСҚАРУ ЕСЕБІ ЖӘНЕ БЮДЖЕТ ҚҰРЫЛЫМЫ

Данаева Р.С., Аленова Б.Л.

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана қ., Қазақстан Республикасы
E-mail: danaeva73@mail.ru

Кез-келген ұйым басшысының маңызды мақсаттарының бірі – өзінің бақылауындағы ресурстарын мүмкіндігінше тиімді пайдалану. Ол үшін сол ресурстардың саны жөнінде ақпарат қажет. Стандартты бухгалтерлік есеп ондай ақпараттармен қамтамасыз ете алмайды. Сондықтан ХХ ғасырдың басында индустриалды дамыған елдердегі нарықтық экономиканың дамуы бухгалтерлік есепке қосымша басқару есебінің қажеттілігін тудырады. Осыған байланысты бухгалтерлік есептің біртұтас жүйесін қаржылық және басқару есебі деп екіге бөлуге тура келді.

Қаржылық есептің мәліметтері салыстырмалы және кәсіпорынның қаржылық жағдайына, оның төлемге және несиеге қабілеттілігіне, оған инвестиция салудың пайдалылығына әділетті баға беру үшін ішкі пайдаланушылар инвесторларға, кредиторларға және басқа пайдаланушыларға қажетті ақпарат бөлуге тиіс.

Қаржылық есеп беру дегеніміз – кәсіпорынның өткен кезеңдегі қаржылық шаруашылық қызметін кешенді түрде сипаттайтын барлық көрсеткіштер жүйесін айтамыз. Есеп беру процессін жасау есеп жұмысының соңғы сатысы болып табылады.

Қаржылық есеп берудің мақсаты өз пайдаланушыларына заңды тұлғаның қаржылық жағдайы туралы сенімді, мәнді және пайдалы ақпараттарды беру болып табылады.

Басқару есебі ұғымына көптеген ғалымдар әр түрлі анықтама берген. А.К.Ержанов; Ә.Қ.Айтанаева; Г.Ш.Жұманова; М.С.Баянова; Ә.Е.Иматаевалардың «Басқару есебі» атты оқу құралында осы ұғымға кеңінен тоқталған. «Басқару есебі» терминнің мәнін ашуда екі кадам ұсынылады. Бірінші management accounting- пен, екіншісі европалық «контролингпен» байланысты.

Бірінші терминмен байланысты кез-келген есеп қызметінің негізгі міндеті-кәсіпорынның басқару персоналдарын (қызметкерлерін) басқару шешімдерін бақылау үшін өз уақытында және толық ақпаратпен қамтамасыз ету болып табылады. Бұл есеп жөніндегі қызметтің кәсіпорынды тұтас және жеке бөлімдерің басқарумен байланыстылығының ажырамайтындығын көрсетеді. Сондықтан басқару есебінің талабынан шығып отырғандай, management accounting сөзін есепті ұйымдастыру деп аударуға болады. Осындай кадамда басқару есебі кәсіпорынның шығындары жөніндегі ақпараттарды талдайтын және жинақтайтын жүйе ғана емес, сонымен бірге қызмет бөлімшелерін бағалау және бюджеттеу жүйесі. Жалпы алғанда мұнда бухгалтерлік технологияға қарағанда басқару дәрежесі үлкен.

Екінші түсінікке сәйкес басқару есебі- өнімнің өзіндік құны, шығыстар мен шығындар жөніндегі ақпараттарды ашып көрсететін және жинақтайтын жүйе ретінде қарастырылады,

яғни ол кәсіпорын қызметіне бақылау жасау мақсатындағы ұйымдастырылған есептің кеңейтілген жүйесі. [1,6 б]

Сонымен қатар, В.Л.Назарова; М.С.Жапбарханова; Д.А.Фурсов; С.Д.Фурсовалардың «Басқару есебі» атты оқулығында да басқару есебіне толықтай тоқталған. Басқару есебі – экономикалық субъектіні жоспарлау, бақылау және басқару іс-әрекетін реттеу мен шешім қабылдау процесі арқылы басқару. Бұрын көрсетілгендей, отандық бухгалтерлік теория мен тәжірибеде «басқару есебі» ұғымын, салыстырмалы түрде алғанда, жақында ғана пайда болды. Басқару есебінің негізінде қаржылық, материалдық және еңбек ресурстарын тиімді басқару жүйесі жатыр.[2,14 б.]

Әр түрлі ғалымдардың тұжымдамаларын салыстыра келе, басқару есебі- шаруашылық және қаржылық іс – әрекетпен шұғылданатын кез - келген тұлғаға қажет білім саласы. Бұл есептілік кез - келген уақытта ішкі пайдаланушылар үшін құрылады.

Қазақстанның тәжірибесінде басқару есебі көп жағдайда кең мағынада ұйымның қызметін бақылау, басқару және жоспарлау үшін пайдаланатын, бір кәсіпорын шегінде басқару персоналын ақпараттармен қамтамасыз ететін жүйе ретінде қарастырылады.

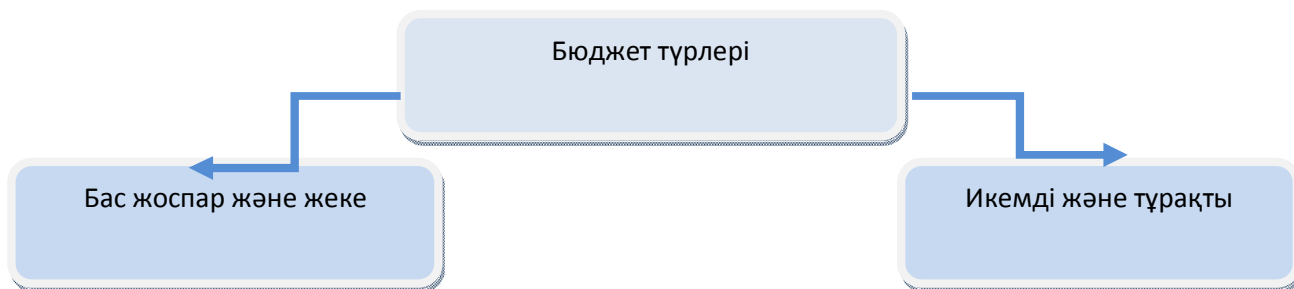
Бухгалтерлік басқару есебі – есеп процесі мен кәсіпорынды басқару арасындағы байланыстырушы буын.

Ұйымның өндірістік қызметі және оның жауапкершілік орталықтары деп аталатын жекелей құрылымдық бөлімшелері бухгалтерлік басқару есебінің ісі болып табылады.

Басқару есебі қаржылық есепті кеңейтеді және ең алдымен кәсіпорынның ішкі операцияларында қолданылады. Оның мақсаты – басқару аппаратын, менеджерлерді, нақтылы шаруашылық мақсатына жетуге жауаптыларды ақпаратпен қамтамасыз ету. Басшылық пайдалануы үшін дайындалатын бухгалтерлік ақпаратқа тікелей кәсіпорында жұмыс істемейтін сыртқы пайдаланушыларға арналған ақпаратқа қарағанда, басқадай талаптар қойылады. Басқару есебінің мәліметтері кәсіпорынның коммерциялық құпиясы болып табылады.

Сонымен, басқару есебі есептеу, жоспарлау, бақылау, кіріс, шығыстарды жолдау жүйесі мен талдаушылық тұрғыдан қажетті шаруашылық іс-әрекеттің қорытындыларын, қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді келешекте кәсіпорын қызметінің қаржылық нәтижелерін оңтайландыру мақсатымен әр түрлі басқару шешімдерін шұғыл қабылдау жүйесін көрсетеді.

Бухгалтерлік басқару есебінде бюджеттендіруді жоспарлау процесі деп түсінуге болады. Соған сәйкес бюджет –ол жоспар.



1- Сурет – Бюджет түрлері

Жоспарлау – бұл тек бір жағдайды емес, барлық ұйымның қызметін қамтитын шешім қабылдау процесінің ерекше тұрпаты.

Жоспарлау (сметаларды, бюджеттерді өңдеу) қысқа мерзімді (бір жылға дейінгі) және ұзақ мерзімді (бір жылдан астам) болады. Келешек кезеңге жоспар үш – бес жылға құрылады.

Ұйымның бюджет жасау процесі бюджеттік кезең деп аталады және ол мына кезеңдерден тұрады.

- басшылардың қатыстыруымен тұтас ұйымның, барлық жауапкершілік орталықтарының және оның құрылымдық бөлімшелерінің қызметін жоспарлау;

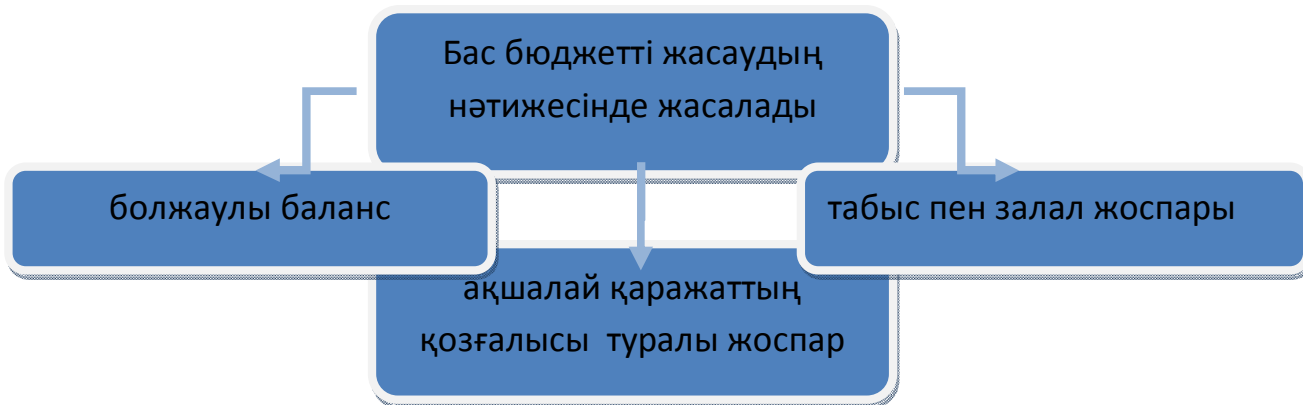
- қызметті бағалау барысында қолданылатын көрсеткіштерді анықтау;
- жаңа жағдайға байланысты жоспардағы мүмкіншілік өзгерістерді талқылау;
- қателердің еңгізуін ескеріп, жоспарларды түзету.

Бас бюджет тұтас ұйым бойынша барлық бөлімшелер немесе функцияларды үйлестіретін жұмыс жоспары және ол екі негізгі бюджеттен- оперативті және қаржылық бюджеттен тұрады.

Бас бюджет кәсіпорынның барлық қаржылық – шаруашылық қызметін қамтиды. Бас бюджеттің негізгі мақсаты – жеке бюджет негізінде кәсіпорын бөлімшелерінің сметалары мен жоспарларын біріктіру және жинақтау.

Бас бюджеттік негізгі кезеңдерін құрастырғанда мыналар ескеріледі:

- бюджеттік бағалауды әзірлеу кезінде пайдаланатын ұсыныс пен шектеуді, бағыт пен саясатты, жалпы жоспарды қамтитын ағымдағы бағдарламаны қарастыру;
- сату бюджетін жасау;
- жауапты орталықтардың менеджерлерімен басқа да бюджеттерді әзірлеу;
- нәтижесінде олардың міндеттемелері айқындалатын кәсіпорын басшылары мен жауапты орталықтардың менеджерлерінің негізгі бюджет келісімі бойынша келіс сөздері;
- кәсіпорынның басқару жүйесі бойынша;
- стапқы бюджеттердің жоғарыға жылжуы бойынша үйлестіру және түзету; жоғары басшалақпен және Директорлар кеңесімен бюджетті бекіту;
- кәсіпорынның төменгі деңгейіндегі жауапты орталықтар бойынша бекітілген бюджетті тарату.



2 - Сурет – Бас бюджетті жасаудың нәтижесі

Бас бюджет – бұл кәсіпорын қызметінің мақсаттарына қол жеткізуге аса қажетті маркетингтік және өндірістік жоспарлардың қаржылық және сандық тұрғысынан анықталған көрінісі.

Кез – келген ұйымның бас бюджетті екі бөлімнен тұрады:

Операциялық бюджет – ол қосалқы (жеке) сметалар арқылы өткізілген, ұйымдардың табыстары мен шығыстарының баптарын бейнелейтін, табыстар мен шығыстардың жоспарын қамтитын бас бюджеттің бөлігі;

Қаржылық бюджет – ол күрделі жұмсалымды, ақша қозғалысын және болжаулы баланс бюджеттерін қамтитын бас бюджеттің бөлігі. [1, 208 б.]

Бас бюджеттің құрылымы, әсіресе, оның операциялық бөлігі әзірлеушінің біліктілігі мен тәжірибесіне қарай бюджетті жасау процесі кәсіпорынның қаржылық құрылымымен интеграцияланатын ұйымдастыру деңгейінің мөлшері, бюджет мәні болып табылатындықтан ұйымның қызмет түрлеріне көп байланысты. Сондықтан да, бас бюджеттің құрылымы ұйым үшін маңызды болып табылады және ұйымда алатын ролі зор.

Әдебиет:

1. А.К.Ержанов, Ә.Қ.Айтанаева, Г.Ш.Жұманова, М.С.Баянова, Ә.Е.Иматаева. Басқару есебі: оқу құралы – Алматы: 2009.-304 бет.
2. В.Л.Назарова, М.С.Жапарханова, Д.А.Фурсов, С.Д.Фурсова. Басқару есебі: оқулық – Алматы: Экономика, 2005- 298 б.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ КАЛЬКУЛЯЦИИ ЗАТРАТ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ

Тулеев К. А.

Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

E-mail: almacora@mail.ru

Аннотация. Статья посвящена вопросам выбора метода калькуляции производства продукции (работ, услуг) на казахстанских предприятиях и организациях. Данная тема является актуальной ввиду того, что от правильно выбранного метода калькуляции зависит уровень совокупных производственных затрат, что напрямую воздействует на себестоимость продукции. Проблемой выдвинутой автором для проведения исследования является малое использование передового опыта зарубежных специалистов, разработавших новые методы калькулирования затрат. Представленные в статье подходы к оценке эффективности модели учета затрат при калькулировании себестоимости на казахстанских предприятиях могут быть применены в практической работе специалистов, а также предназначаться в виде основы для проведения разработки обновленных моделей учета затрат, обладающих целевым характером. В заключении исследования приведены факторы, воздействующие на выбор метода калькулирования для каждого отдельно взятого предприятия и организации Республики Казахстан.

Ключевые слова: себестоимость, калькулирования, метод, предприятие, учет, затраты.

Калькулирование себестоимости продукции, а также работ и услуг выражает себя как особый расчет уровня затрат, приходящийся на единицу выпускаемой продукции. Калькулирование себестоимости на казахстанских предприятиях проводят с помощью специальной ведомости - калькуляции.

Метод калькулирования как таковой предполагает использование системы производственного учета, при которой определяется фактическая себестоимость производимой продукции, а также затраты на каждую единицу выпущенной продукции.

В условиях сильной конкуренции отечественного товара с импортным важно осуществить жесткий контроль за расходами с целью увеличения конкурентоспособности организаций и улучшения их финансового состояния. Одним из способов достижения организацией хорошего экономического результата становится результативное управление расходами.

Результативная работа современной организации невыполнима без хорошо налаженной системы отчетности и управленческого учета на всех стадиях управления.

При составлении калькуляции продукции необходимо точно определить калькуляционную единицу, в качестве которой чаще всего применяют натуральные формы (к примеру, центнеры, кубометры, килограммы и др.), а также условно-натуральные единицы, исчисляемые с помощью коэффициентов. При этом используемые калькуляционные единицы могут не совпадать с учетной натуральной единицей. Использование в калькуляционных расчетах укрупненных единиц делает проще составление плановых и отчетных калькуляций.